

УДК 330.3+332.1

Стебляно І. О.

**ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПІДТРИМКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

З часу отримання незалежності Україні не вдалося подолати неефективну систему державного управління регіональним розвитком, непрозорий механізм фінансового забезпечення розвитку регіонів. Протягом тривалого часу була відсутня чітко визначена державна політика у сфері регіонального розвитку. Застарілий механізм взаємовідносин на рівні «держава – регіон» та регіонів між собою, недосконалість системи територіальної організації влади та зволікання з проведенням реформування місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою призвели до суттєвих диспропорцій регіонального розвитку, значного розшарування населення за рівнем доходів, безробіття, соціального невдоволення мешканців окремих регіонів. Практика свідчить про необхідність вирівнювання інвестиційного регіонального розвитку, зокрема шляхом закріплення на законодавчому рівні його принципів і механізмів [1, с. 124].

Традиційний підхід до фінансування регіонального розвитку через субвенції з державного бюджету, незважаючи на затверджену методику розподілу коштів та підготовки пропозицій, фактично був ручним і непрозорим з огляду на лобістський елемент у прийнятті рішення. Програми стратегічного розвитку регіонів в Україні на сьогодні відсутні або існують у дуже фрагментарній формі в окремо взятих найбільш фінансово самозабезпечених регіонах. Рішення про реалізацію капітальних проектів за рахунок бюджетних коштів часто здійснюються без попередньої оцінки їх впливу на економіку регіону, соціальну сферу, екологію, ринок праці, розвиток приватного підприємництва тощо. Тому потребують реформування підходи до управління економічним регіональним розвитком, його державної інвестиційної підтримки зокрема.

Проблемам ефективного розвитку регіонів України присвячено багато досліджень науковців. Захарін С. В. акцентує увагу на тому, що реформування діючої системи державного управління у сфері інвестиційної та інноваційно-технологічної діяльності має бути спрямоване на визначення національних пріоритетів розвитку та стратегічного прогнозування розвитку країни, здійснення розподілу владних повноважень між центральними органами виконавчої влади за функціональним принципом, усунення дублювання управлінських функцій між різними органами, удосконалення законодавства з зазначених питань [2, с. 117].

Погоджуємося з Кравченко О. М., що розробка та реалізація стратегічних проектів є питанням номер один для регіонів України [3, с. 122]. Вирішальне значення має стратегічне планування розвитку окремих територій і реалізація регіональних інвестиційних програм та проектів. Вони мають бути комплексними, націленими на розвиток різноманітних галузей та підприємств, покращення транспортної і соціальної інфраструктури, підвищення творчого потенціалу населення і реалізувати регіональну стратегію. Степаненко С. В., Землянкін А. І., Савченко Т. Г. наголошують на важливості ролі місцевих органів влади в інвестиційному процесі регіону. Конкурентоспроможність регіональної влади, впровадження ефективних механізмів адміністративного управління і модернізація владних структур, формування базових мобілізаційних ідей сприяє підвищенню інвестиційної привабливості території [4]. Місцеві органи влади повинні використовувати різні важелі для підтримки інвестиційної діяльності у регіоні, а саме: інформаційно-консультативне забезпечення; аукціони та конкурси на виконання проектних робіт; інве-

стиції та пільгове кредитування з місцевих кредитних ресурсів; підтримка кредитів гарантіями та інше [5, с. 109]. На необхідності забезпечення ефективності наполягають Мірошніченко П. І., Орлова О. М. Якість життя населення та найважливіші характеристики соціально-економічного розвитку сучасного суспільства значною мірою залежать від темпів залучення інвестицій до господарського комплексу регіонів та їх ефективного використання [6, с. 58]. При цьому достатньо об'єктивну інформацію про дійсний стан ефективності інвестування економіки кожного регіону можна отримати лише на основі комплексної оцінки, у рамках якої оцінюються рівень інвестування регіонів та їх соціальних, економічних й екологічних ефекти розвитку регіональної економіки [7, с. 16].

Проблеми фінансування інвестиційної діяльності в регіоні за рахунок коштів бюджетів різних рівнів досліджували Пажина С. Л., Веселовська О. Є. Системний підхід має застосовуватися під час прийняття рішення про інвестиції за рахунок бюджетних асигнувань шляхом визначення пріоритетів, закладених у відповідні цільові комплексні, галузеві (міжгалузеві) і територіальні програми, за якими органи державної влади визначають невідкладні завдання розвитку [8, с. 63]. Необхідно також розширювати практику формування та виконання регіональних бюджетів розвитку (бюджетів розвитку місцевих бюджетів) з огляду на позитивний вплив капітальних видатків на регіональний соціально-економічний розвиток [9, с. 154]. Для формування інноваційного середовища та інноваційної стратегії регіону Шкуратова І. І. пропонує нову інтегруючу інноваційну структуру – Фонд інноваційного розвитку, визначає її основні функції та принципи діяльності, пропонує поетапну схему відбору альтернатив інноваційного розвитку [10, с. 136].

Високо оцінюючи науковий доробок вказаних вище авторів, слід акцентувати увагу на відсутності робіт, в яких порушуються питання державної підтримки інвестиційної діяльності в умовах децентралізації державного управління.

Метою статті є визначення концептуальних засад державної регіональної політики в інвестиційній сфері.

Державна регіональна політика – система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [11]. Регіональний розвиток - процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах. У зв'язку із змінами у соціально-економічному розвитку держави, міжнародній економіці внаслідок глобальної кризи виникла потреба у скороченні переліку пріоритетів регіонального розвитку з метою концентрації фінансових ресурсів на основних завданнях, які матимуть системний та довгостроковий вплив на розвиток регіонів та національної економіки в цілому. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року передбачає виділення таких пріоритетів: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку [12].

Для створення передумов реалізації вказаної стратегії було внесено зміни до Бюджетного Кодексу України, статтею 241 якого передбачено створення державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) у складі загального фонду Державного бюджету [13]. При складанні проекту Державного бюджету України та прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди ДФРР передбачається в обсязі не менше 1 відсотка прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період. Кошти ДФРР спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті

розвиток регіонів, створення інфраструктури індустриальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, на підставі поданих пропозицій здійснює оцінку та відбір зазначених програм і проектів на конкурсних засадах у межах індикативного прогнозного обсягу коштів ДФРР з дотриманням таких критеріїв розподілу між Автономною Республікою Крим, областями та містами Києвом і Севастополем: 80 відсотків коштів – відповідно до чисельності населення, яке проживає у відповідному регіоні; 20 відсотків коштів – з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до показника валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75 відсотків середнього показника по Україні).

Для оцінки та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФРР створюються регіональні комісії [14]. Членство у них не має створювати суперечностей між інтересами членів цієї комісії та заявників чи між інтересами заявників, які можуть вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень щодо оцінки та попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФРР. Інформація про час, місце проведення засідання регіональної комісії, а також Інтернет – адреса, за якою відбуватиметься трансляція її засідання, не пізніше як за три робочі дні до дня проведення такого засідання розміщується на офіційному веб-сайті органу, який утворив таку комісію, та надсилається до Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (Мінрегіону). Засідання регіональної комісії транслюються та їх записи розміщуються на офіційному веб-сайті органу, що її утворив. Оцінка інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФРР, здійснюється не менш ніж п'ятьма членами регіональної комісії за 4 – бальною системою (0 – повна невідповідність, 1 – значна невідповідність, 2 – часткова відповідність, 3 – повна відповідність). Інформація про інвестиційні програми і проекти регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФРР, висвітлюється на відповідній сторінці офіційного веб-сайту Мінрегіону (<http://dfrr.minregion.gov.ua>).

On-line платформа ДФРР створена для здійснення прозорого відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть фінансуватися за рахунок коштів фонду. На цій платформі розміщено: нормативно-правову базу ДФРР; перелік інвестиційних програм і проектів в розрізі регіонів, з визначенням їх статусу та описом. Платформа дозволяє: громадянам ознайомитися з інформацією про відібрані інвестиційні проекти, статус прийняття рішення щодо їх реалізації; здійснювати громадський контроль за процесом відбору та реалізації інвестиційних проектів; членам регіональних комісій з оцінки та проведення конкурсного відбору програм і проектів ознайомитись та здійснити оцінку інвестиційних програм і проектів on-line; заявникам інвестиційних програм та проектів вносити інформацію про такі проекти безпосередньо до on-line платформи; адмініструвати on-line платформу уповноваженою особою відповідного регіону разом з Міністерством регіональної політики. Створення ДФРР та запровадження електронних процедур реєстрації проектів є конкретним прикладом взаємодії між державою та регіонами в умовах децентралізації та відкритості інформації. Станом на 01.04.2016 р. на on-line платформі ДФРР було зареєстровано 3187 інвестиційних проектів, у т.ч. із них 730 не пройшли регіонального відбору (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика інвестиційних проектів, зареєстрованих на on-line платформі ДФРР станом на 01.04.2016 р. (побудовано за даними [15])

Регіони України	Кількість проектів, од.		Обсяг фінансування, млн. грн.			
	всього	у т.ч. не пройшли регіонального відбору	ДФРР	місцеві бюджети	кошти партнерів	Загалом
Україна	3187	730	146968	27667,8	1895,5	176531,2
Вінницька	185	18	5690,8	886,8	69,7	6647,3
Волинська	55	-	32510,8	10872,9	0,9	43384,6
Дніпропетровська	75	33	2642,8	357,2	11,6	3011,6
Донецька	180	20	935,2	104,0	0,6	1039,8
Житомирська	150	-	7373,9	823,3	0,0	8197,2
Закарпатська	166	55	2170,6	305,2	31,5	2507,3
Запорізька	61	-	499,4	60,8	0,5	560,8
Івано-Франківська	265	48	9164,5	806,2	312,3	10283,0
Київська	185	5	759,4	121,6	0,0	881,0
Кіровоградська	90	10	3680,0	559,5	70,4	4309,9
Луганська	200	2	8411,3	932,5	2,0	9345,9
Львівська	378	250	19128,7	2538,7	958,5	22625,9
Миколаївська	131	19	17923,1	4637,2	2,5	22562,7
Одеська	62	-	700,1	106,5	39,1	845,7
Полтавська	136	-	6813,8	861,6	48,9	7724,3
Рівненська	73	-	16439,8	1918,5	3,9	18362,3
Сумська	33	-	126,2	22,7	23,1	172,0
Тернопільська	341	241	5668,7	671,0	242,7	6582,3
Харківська	81	1	2760,2	308,0	2,6	3070,8
Херсонська	32	-	167,7	18,5	0,3	186,4
Хмельницька	94	21	543,7	121,6	47,8	713,1
Черкаська	100	-	281,4	44,0	1,5	326,9
Чернівецька	39	3	421,8	50,0	0,0	471,7
Чернігівська	58	4	171,0	27,0	25,1	223,1
м. Київ	17	-	1983,1	512,5	0,0	2495,6

Серед областей України найбільшу кількість представлених проектів має Львівська (378), але 250 із них не пройшли регіонального відбору, найменшу – Херсонська (32). Найбільша кількість схвалених проектів – у Івано-Франківській області, найменша – у Херсонській (32) і Сумській (33) областях. Жодного відхиленого інвестиційного проекту немає у Волинській, Запорізькій, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Херсонській областях, м. Києві. Загальна вартість інвестиційних проектів становить 176531,2 млн. грн., у т.ч. за рахунок ДФРР – 146968 млн. грн., або 83,25%. Частка місцевих бюджетів у фінансуванні складає 15,67%, а коштів партнерів – 1,07%. Серед областей України найбільшу вартість проектів має Волинська область - 43384,6 млн. грн., у т.ч. 75% їх вартості фінансується за рахунок ДФРР, 25% – за рахунок місцевих бюджетів. Найменшу вартість інвестиційних проектів має Сумська область – 172 тис. грн., у т.ч. 73,37% – кошти ДФРР, 13,2% – асигнування місцевих бюджетів, 13,43% – кошти партнерів. У м. Києві реалізується 17 проектів на суму 2495,6 млн. грн., у т.ч. на 1 грн. коштів місцевих бюджетів приходится 4 грн. асигнувань із ДФРР.

До найбільш потужних інвестиційних проектів слід віднести такі. Регіональною комісією відібраний проект будівництва II черги середньої школи на 299 учнівських місць у с. Шпанів Рівненського району Рівненської області вартістю 16819,6 млн. грн., у т.ч. кошти ДФРР – 15081,5 млн. грн. (90%), решта – кошти місцевого бюджету. Проект будівництва мереж водовідведення в мікрорайоні Вересневе м. Луцьк Волинської області оцінений 16126,0 млн. грн., у т.ч. за рахунок ДФРР – 11566,2 млн. грн. (71,7%), решта – кошти місцевого бюджету. До Мінрегіону поданий проект будівництва водопровідної мережі в с. Тарасівка та с. Червоний степ Сахновщинського району Харківської області вартістю 2179,6 млн. грн., у т.ч. співвідношення коштів ДФРР і місцевих бюджетів 90%: 10%.

По Луганській області до Мінрегіону подано два крупних проекти. Перший – капітальний ремонт будівлі по вул. Миру, 36, м. Рубіжне за напрямом «Сприяння розвитку житлового будівництва з урахуванням внутрішньої міграції населення внаслідок окупації частини території області та з проведення антитерористичної операції в регіоні» вартістю 5330,6 млн. грн. Другий – будівництво котельні на твердому паливі для забезпечення тепловою енергією будівель Сватівської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату за адресою: м. Сватово, вул. Водоп'янова, 67 вартістю 2578,1 млн. грн. В обох проектах частка ДФРР становить 90%, місцевих бюджетів – 10%.

На розгляд до Мінрегіону поданий проект реконструкції системи централізованого водопостачання та водовідведення у м. Коростень Житомирської області. На фільтрувальній станції у Хлораторних № 1 та №2 передбачено заміну технічно-зношеного та аварійного устаткування вартістю 5558,4 млн. грн., у т.ч. кошти ДФРР – 5002,5 млн. грн. (90%), решта – асигнування місцевого бюджету. Також поданий до Мінрегіону проект реконструкції водопровідної мережі по вул. Леніна в смт Петрове Петрівського району Кіровоградської області вартістю 3319,8 млн. грн., у т.ч. кошти ДФРР – 2987,8 млн. грн. (90%), решта – асигнування місцевого бюджету. Проект створення умов для запобігання та усунення наслідків природних та техногенних катастроф у Шишацькій селищній раді Шишацького району Полтавської області оцінений у сумі 2300,0 млн. грн. Питома вага фінансування ДФРР, місцевих бюджетів і коштів партнерів становить відповідно: 88%: 10%: 2%.

Державною комісією затверджений проект будівництва Другої нитки головного міського каналізаційного колектора у м. Києві у сумі 740,4 млн. грн., у т.ч. фінансування за рахунок ДФРР – 591,6 млн. грн. (80%), решта – кошти місцевого бюджету. Регіональною комісією відібраний проект будівництва магістральної автодороги вул. Івасюка – р. Бистриця Солотвинська (місто) – с. Клузів – Галицьке шосе у м. Івано-Франківськ який коштує 509,0 млн. грн. На 1 грн. коштів місцевих бюджетів приходиться 9 грн. коштів ДФРР.

Таким чином, найбільш крупні, подані до фінансування із ДФРР, стосуються інфраструктурної сфери (водопостачання, водовідведення, будівництво доріг), і соціальної сфери (будівництво і реконструкція загальноосвітніх шкіл та домів-інтернатів).

ВИСНОВКИ

1. Протягом останніх двох років в Україні багато уваги приділяється розробці і реалізації державної регіональної політики, що виявляється у формуванні нормативно-правової бази і прийнятті програмної стратегії на рівні держави. Інвестиційна складова є невід'ємною важливою частиною державної регіональної політики і знайшла свій прояв у створенні Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) для активізації соціально-економічного розвитку регіонів України,

2. Функціонування ДФРР дозволить; перевести державні інструменти розвитку регіонів на нову основу, відійти від старої практики фінансування будівництва капітальних об'єктів за кошти субвенцій на соціально-економічний розвиток окремих територій; започаткувати в Україні фінансування проектів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку та планів і заходів із їх реалізації.

3. Проведено моніторинг інвестиційних проектів, зареєстрованих на on-line платформі ДФРР. Позитивними рисами її функціонування виявлено: відкритість інформації про заявлені інвестиційні проекти за областями, районами, тематичними напрямками, роками реалізації; прозорість етапів просування надісланих заявок; чіткість рішення щодо реалізації інвестиційного проекту; можливість здійснення громадського контролю за процесом відбору та реалізації інвестиційних проектів; звітування про хід виконання. Негативами є значні диспропорції за кількістю і вартістю інвестиційних проектів за регіонами; недостатня якість заявок на фінансування, що виявляється у значному обсязі проектів, які не пройшли регіонального відбору; переважання проектів, які відносяться до інфраструктури і соціальної сфери.

4. Для покращення механізмів державної інвестиційної підтримки регіонального розвитку доцільно: віддавати перевагу проектам, які відносяться до інноваційно-інвестиційних сфер національної економіки; збільшувати частку місцевих бюджетів і коштів партнерів у структурі фінансування; проводити пропорційний розподіл коштів ДФРР між регіонами з урахуванням чисельності населення та рівня їх соціально-економічного розвитку.

5. Перспективами подальших досліджень є вивчення європейського досвіду регіонального розвитку національної економіки та його адаптація до вітчизняної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Малютін О. К. Делокалізація інвестиційних вкладень з метою вирівнювання регіональних точок зростання національної економіки / О. К. Малютін // *Бізнес Інформ*. – 2012. – № 9. – С. 123–126.
2. Захарін С. В. Стимулювання інвестиційної та інноваційно-технологічної діяльності в контексті реалізації регіональної економічної політики / С. В. Захарін // *Економіка і управління*. – 2011. – № 2. – С. 115–118.
3. Кравченко О. М. Сутність і призначення інвестиційного модуля в програмах регіонального розвитку / О. М. Кравченко // *Управління проектами та розвиток виробництва*. – 2010. – № 1. – С. 120–128.
4. Степаненко С. В. Інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна політика в контексті сталого економічного зростання [Електронний ресурс] / С. В. Степаненко. // *Державне будівництво*. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_26
5. Землянкін А. І. Визначення тенденцій та ефективності інвестиційної діяльності у регіоні / А. І. Землянкін, Т. Г. Савченко // *Економічний вісник Донбасу*. – 2013. – № 1. – С. 107–113.
6. Мірошниченко П. І. Визначення ефективності інвестиційного розвитку регіонів / П. І. Мірошниченко // *Бізнес Інформ*. – 2012. – № 7. – С. 56–61.
7. Орлова О. М. Комплексне оцінювання наявності та ефективності використання інвестиційних ресурсів регіону / О. М. Орлова // *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Економіка*. – 2013. – Вип. 5. – С. 13–20.
8. Пажина С. Л. Формування простору чинників інвестиційної діяльності регіону / С. Л. Пажина // *Бізнес Інформ*. – 2012. – № 6. – С. 62–65.
9. Веселовська О. Є. Фінансові інструменти управління інвестиційною діяльністю у регіоні / О. Є. Веселовська // *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. – 2013. – № 5. – С. 152–158.
10. Шкуратова І. І. Формування інноваційного середовища в регіональній інвестиційній політиці / І. І. Шкуратова // *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління*. – 2010. – № 2. – С. 135–139.
11. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
12. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/file/text/26/f430556n22.zip>
13. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3>
14. Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства № 80 від 24.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dfr.minregion.gov.ua/foto/upload/Nakaz%2080.docx>
15. Інвестиційні програми і проекти регіонального розвитку: On-line платформа ДФРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dfr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=0&PDIST=0&PTHEM=0&PYEAR=0&PZVIT=0>